บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถิติการเกิดของทารกในโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขระหว่าง พ.ศ. 2543-2549 พบว่ามีทารกที่เกิดจากมารดาลำดับที่หนึ่ง ร้อยละ 42.2 43.4 45.2 47.2 49.2 50.1 และ 50.8 ตามลำดับ (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, 2550) จะเห็นได้ว่าทารกที่เกิดจากมารดาลำดับที่หนึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งทารกที่เกิดจากมารดาลำดับที่หนึ่งหรือมารดาที่มีบุตรครั้งแรกมีโอกาสเสี่ยงต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการล่าช้าได้หากมารดาไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกมาก่อน มารดามักขาดความรู้เรื่องพฤติกรรมหรือสื่อสัญญาณของทารก ความต้องการของทารก และการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับทารก อาจทำให้มารดาที่มีบุตรครั้งแรกเกิดความรู้สึกท้อแท้ ไม่มั่นใจ คิดว่าตนเองไร้ความสามารถในการเลี้ยงดูทารก และมีสัมพันธภาพกับทารกไม่ดี มารดาที่มีบุตรครั้งแรกต้องมีการปรับตัวทั้งด้านร่างกาย จิตสังคม ครอบครัว และการประกอบอาชีพ อาจก่อให้เกิดความเครียด วิตกกังวลและเหน็ดเหนื่อยในการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา รวมทั้งความไม่เข้าใจเกี่ยวกับสื่อสัญญาณทารกและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก โดยเฉพาะพฤติกรรมร้องไห้ของทารก ทำให้มารดาวิตกกังวลมากที่สุด (ทัศนีย์ ตริศายลักษณ์, 2542) ซึ่งภาวะเครียดและความไม่รู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกของมารดามีส่วนทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกไม่เหมาะสมได้ จากการศึกษาของรัชและคณะ (Rush et al., 1991) พบว่า ร้อยละ 50 ของมารดาที่มีบุตรครั้งแรกต้องการกลับเข้าไปอยู่โรงพยาบาลอีกครั้งหลังจากจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลเพราะมีปัญหาการเลี้ยงดูทารก และร้อยละ 67.9 ของมารดาที่มีบุตรคนแรกได้ใช้บริการทางโทรศัพท์ ขอคำปรึกษาแนะนำในการทำความเข้าใจความต้องการและ พฤติกรรมต่างๆ ของทารก ซึ่งส่งผลให้ทารกอาจมีปัญหาสุขภาพ การเจริญเติบโตและพัฒนาการล่าช้า (Grace, 1993) ดังนั้นพยาบาลควรให้ความสนใจและช่วยเหลือในการป้องกันและประเมินภาวะเสี่ยงที่อาจเกิดกับทารกกลุ่มนี้ตั้งแต่ระยะแรก

วัยทารกเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการและการเจริญเติบโตของทารก เนื่องจากในขวบปีแรกสมองของทารกจะมีการพัฒนามากขึ้นถึงร้อยละ 80 ปัจจัยที่จะมีผลต่อการพัฒนาสมองของทารก ได้แก่ อาหารและการกระตุ้นประสาทสัมผัส อาหารที่ทารกได้รับจะช่วยเพิ่ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จำนวนและความสมบูรณ์ของเซลล์สมอง ส่วนการกระตุ้นทางประสาทสัมผัสที่เหมาะสมทารกได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์กับมารดาหรือผู้ดูแลและสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกนั้นเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาที่มารดาและทารกมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ขณะให้อาหาร อาบน้ำ เล่นกับทารก เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก เป็นพฤติกรรมที่เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันระหว่างมารดาและทารกที่เกิดขึ้นเป็นลำดับต่อเนื่องและเป็นพลวัตร ขณะที่มารดาและทารกมีกิจกรรมร่วมกัน (Barnard , Hammond, Booth, Bee, Mitchell & Spieker, 1989; Sumner & Spietz, 1994) แนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกที่นิยมใช้ คือ แนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกตามรูปแบบของบาร์นาร์ด (Barnard model) (Barnard, et al, 1989; Sumner & Spietz, 1994) ซึ่งแนวคิดนี้มีการนำมาใช้เพื่อการศึกษาวิจัยอย่างแพร่หลาย โดยรูปแบบปฏิสัมพันธ์ของบาร์นาร์ด (Barnard model) (Sumner & Spietz, 1994) มีแนวคิดหลักสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบซึ่งกันและกันอย่างสอดคล้องและเหมาะสม (contingency) การอุ้มหรือจัดท่าแก่ทารก (positioning) การพูดคุยกับทารก (verbalness) ความไวต่อการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารก (sensitivity) ภาวะอารมณ์ของมารดาและทารก (affection) และ ความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์หรือยุติการมีปฏิสัมพันธ์ของทารกตามการรับรู้ของมารดา (engagement/ disengagement) โดยทารกจะสื่อสารทางสื่อสัญญาณกับมารดา

การมีปฏิสัมพันธ์ทางบวกระหว่างมารดาและทารกจะส่งผลต่อพัฒนาการของเซลล์สมองของทารก เมื่อทารกได้รับการกระตุ้นประสาทสัมผัส โดยผ่านทางการมองเห็น การได้ยิน การสัมผัสขณะมีปฏิสัมพันธ์กับมารดา ส่งผลให้เซลล์สมองได้รับการกระตุ้นจึงมีการเชื่อมโยง (synapse) ของประสาทสมองเพิ่มมากขึ้น ทำให้เซลล์สมองที่จำเป็นสำหรับพัฒนาการของทารกคงอยู่และพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เช่น การคิด การจำ การเรียนรู้ของทารก เป็นต้น (Blackburn & Loper, 1992) นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกจะส่งเสริมความรู้สึกไว้วางใจของทารก (trust) ต่อตนเองและขยายวงไปสู่ความไว้วางใจต่อบุคคลอื่นที่อยู่ใกล้ชิด และเป็นรากฐานการเจริญเติบโตและพัฒนาการด้านต่างๆของทารกในวัยต่อไป (นิตยา คชภักดี, 2543; ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540; Mercer, 1998; Snow, 1998) การศึกษาของ เวนด์แลน-คาร์โร พิคชินไนไน และมิลลาร์ (Wendland-Carro, Piccinini, Millar, 1999) เกี่ยวกับผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกต่อพัฒนาการด้านสังคม พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ของมารดาและทารกในระยะแรกเกิดจะส่งเสริมให้ทารกมีพัฒนาการด้านสังคมเหมาะสม เช่น มีการส่งเสียงโต้ตอบประสานสายตากับมารดา และสามารถยิ้มให้และยิ้มตอบมารดา เช่นเดียวกับการศึกษาของโบว์บีและอินส์เวอร์ท (Bowbly & Ainsworth cited in Bretherton, 1992) พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ของมารดาและทารกในระยะแรกเกิดจะส่งผลต่อพื้นฐานในการพัฒนาความสามารถในการควบคุมหรือเผชิญกับสถานการณ์ที่แปลกใหม่ได้ดีเมื่อโตขึ้น

ส่วนปฏิสัมพันธ์ทางลบ หรือการไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างมารดาและทารกนั้น มารดาหรือทารกจะตอบสนองหรือโต้ตอบซึ่งกันและกันอย่างไม่สอดคล้องกันและไม่เหมาะสม หรือมีพฤติกรรมเพิกเฉย ไม่มีการโต้ตอบ มีพฤติกรรมต่อต้านซึ่งกันและกัน (Isabella, 1993) มารดาที่ไม่ได้รับการแสดงพฤติกรรมโต้ตอบจากทารกขณะมีปฏิสัมพันธ์ เช่น ทารกแสดงสีหน้าเรียบเฉย ขณะมารดาหยอกล้อหรือพูดคุยกับทารก อาจทำให้มารดารู้สึกว่าตนไม่มีความสามารถในการดูแลทารก เกิดเบื่อหน่าย ท้อแท้หรือมีปัญหาในการเลี้ยงดูทารก (ชลดา จันทร์ขาว, 2542) ส่งผลให้ทารกมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการช้า มีการเจ็บป่วยบ่อย (อุษา สุขพันธ์, 2545; Gale & Harlow, 2003; Magill-Evans & Harison, 2001) การมีปฏิสัมพันธ์ทางลบหรือการขาดความรักและการดูแลเอาใจใส่จากมารดาหรือทารกได้รับการกระตุ้นทางประสาทสัมผัสที่ไม่เหมาะสม อาจทำให้สมองของทารกไม่ได้รับการพัฒนาความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพและสมองส่วนนั้นอาจสูญเสียการทำหน้าที่ได้ (นิตยา คชภักดี, 2543; ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540; Mercer, 1998; Snow, 1998) ทารกอาจเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย ทารกอาจมีท่าทีเฉยๆกับมารดา และอาจแสดงพฤติกรรมโกรธต่อมารดาออกมาชัดเจน เมื่อทารกโตขึ้นอาจจะมีปัญหาทางด้านการพัฒนาด้านจิตใจ การแสดงออกทางอารมณ์โกรธอย่างรุนแรงเมื่อคับข้องใจ (Bowbly & Ainsworth cited in Bretherton, 1992) ทำให้ทารกสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ไม่ดี จากการศึกษาของเบอร์แลน (Burland, 1984 อ้างในชลดา จันทร์ขาว, 2542) พบว่าทารกจะแสดงอาการในเรื่องการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นได้ไม่ดีในภายหลัง เช่น ไม่ยิ้มแย้ม ไม่โต้ตอบ เฉยเมย โดยเริ่มพบการสร้างสัมพันธภาพที่ไม่ดีเร็วที่สุดเมื่ออายุได้ 6 เดือน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาทารกนอกจากมีความสำคัญต่อทารกแล้วยังมีความสำคัญต่อมารดา คือ ทำให้มารดามีความมั่นใจในการดูแลทารกและมารดาสามารถปรับตัวในบทบาทการเป็นมารดาได้อย่างเหมาะสม (Letourneau, 2001) ส่งผลให้มารดามีความรักความผูกพันต่อทารก มีทักษะในการดูแลทารกเกิดความพึงพอใจและมีความสุขในการเลี้ยงดูทารก

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาที่มารดาและทารกมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ขณะให้อาหาร เล่น หรืออาบน้ำ การให้อาหารสำหรับทารกในขวบปีแรก เป็นกิจกรรมการดูแลทารกประจำวันที่มารดาปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานด้านร่างกายของทารก เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทารกมีความพร้อมและเป็นช่วงเวลาที่สำคัญสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับมารดาเพราะเป็นช่วงที่ทารกตื่นและมีความสนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ (Satter, 1990) การให้อาหารทารกมีความสำคัญ คือเป็นการพัฒนาทักษะการดูแลทารกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในบทบาทมารดา ก่อให้เกิดความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก ส่วนทารกสามารถรับประทานอาหารได้ตามความ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ต้องการ คือเมื่อทารกแสดงสื่อสัญญาณหิว มารดาตอบสนองด้วยการให้อาหาร และเมื่อทารกแสดงสื่อสัญญาณอิ่มมารดาหยุดให้อาหาร (Priaham, 1990) ทำให้ทารกได้รับอาหารอย่างเพียงพอและได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม ทารกจะพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจ และเรียนรู้ว่าการให้อาหารเป็นการให้ความรัก ทารกได้รับความสุขสบาย (Vuillemot, 1998) ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกที่ไม่ดีขณะให้อาหารนั้นมารดาจะแสดงพฤติกรรมที่ขัดขวางการรับประทานอาหารของทารก หรือกระตุ้นทารกมากเกินไป หรือให้อาหารในขณะที่ทารกยังไม่มีความพร้อม ทารกจะเรียนรู้ว่าการให้อาหารเป็นกิจกรรมถูกบังคับ (Vuillemot, 1998) อาจทำให้ทารกปฏิเสธอาหารหรือรับประทานอาหารเป็นช่วงเวลาสั้นๆ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารอาจแบ่งเป็น 3 ระยะ (Sumner & Spietz, 1994) คือระยะเริ่มต้นของการให้อาหารซึ่งจะเริ่มเมื่อทารกแสดงสื่อสัญญาณหิวและเมื่อมารดาให้อาหารทารก ระยะกลางของการให้อาหารเป็นระยะต่อเนื่องจากระยะเริ่มต้นที่ทารกรับประทานอาหารและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในระยะนี้รวมถึงช่วงพักรับประทานอาหารของทารกจนกระทั่งทารกสนใจการรับประทานอาหารอีกครั้ง ระยะสิ้นสุดของการให้อาหารเมื่อทารกสื่อสัญญาณอิ่มและ/หรือมารดายุติการให้อาหารแก่ทารก

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านทารก มารดา และสิ่งแวดล้อม (Sumner & Spietz, 1994; World Health Organization [WHO], 2004) ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและมีความสำคัญเหมือนกัน แต่มารดาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดลักษณะปฏิสัมพันธ์กับทารกเนื่องจากมารดาสามารถเป็นคนกลางเชื่อมระหว่างทารกและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ด้านมารดา คือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว การวางแผนการมีบุตร ระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตร ประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารกและความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารก (Sumner & Spietz, 1994, World Health Organization [WHO], 2004)

การทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่าการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกมีการศึกษากันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศทั้งในเรื่องผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกต่อพัฒนาการด้านต่างๆและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก เช่น การศึกษาของบาร์นาร์ดและคณะ (Barnard et al., 1989) เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกมารดา พบว่ามารดาที่มีการศึกษาสูงจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกมารดาได้ดี และการศึกษาของบรูม (Broom,1994) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่มีผลต่อความไวในรับรู้และตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารก พบว่าสัมพันธภาพที่ดี และการได้รับการช่วยเหลือจากคู่สมรส เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไวในรับรู้และตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารก ส่วนในประเทศ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ไทยจากการศึกษาของ นุชนาถ บุญมาก (2543) เกี่ยวกับการรับรู้และการตอบสนองของมารดาต่อสื่อสัญญาณทารก พบว่าแม้ว่ามารดาจะรับรู้ว่าทารกอิ่ม มารดาก็ยังพยายามป้อนนมให้ทารกต่อเนื่องจากกลัวว่าทารกได้รับนมไม่เพียงพอ และการศึกษาของไพลิน นัดสันเทียะ (2546) เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาวัยรุ่นและทารกขณะให้อาหาร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี และทารกอายุ 1-6 เดือน จำนวน 60 คู่ ที่มารับบริการสุขภาพ ที่คลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลสกลนครและสถานีอนามัย 14 แห่งในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสกลนคร พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารอยู่ในระดับปานกลางและจากการสังเกตขณะปฏิบัติการพยาบาลของผู้วิจัยที่ให้การพยาบาลมารดาและทารกพบว่าขณะอยู่โรงพยาบาลมารดาที่มีบุตรคนแรกบางรายมีพฤติกรรมการอุ้มทารกและการตอบสนองต่อทารกน้อย ไม่สามารถแยกแยะพฤติกรรมที่ทารกแสดงถึง ความต้องการได้ถูกต้อง ส่วนใหญ่มารดาที่มีบุตรคนแรกจะให้มารดาของตนดูแลทารก เช่น อุ้มทารกเมื่อร้องไห้ และเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้านมารดาที่มีบุตรคนแรกได้ใช้บริการทางโทรศัพท์ขอคำปรึกษาแนะนำในการทำความเข้าใจความต้องการและ พฤติกรรมต่างๆ ของทารกจากเจ้าพยาบาล เพราะมีปัญหาการเลี้ยงดูทารก การที่มารดาที่มีบุตรคนแรกขอรับคำปรึกษาทางโทรศัพท์จากพยาบาลนั้นอาจเกิดจากมารดาขาดความรู้สื่อสัญญาณทารก หรือพฤติกรรมทารกและเป็นผู้ไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรของตนเอง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาที่มีบุตรคนแรกและทารกขณะให้อาหารทั้งนี้เนื่องจากมารดากลุ่มนี้ มีแนวโน้มสูงขึ้นและอาจเสี่ยงต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกไม่เหมาะสม ซึ่งสถิติการเกิดของทารกในโรงพยาบาลวานรนิวาสระหว่าง พ.ศ. 2544-2549 พบว่าทารกที่เกิดจากมารดาที่มีบุตรคนแรก คิดเป็นร้อยละ 41.05 41.32 47.16 46.24 46.05 และ 47.10 ของทารกที่เกิดในมารดาทั้งหมด (งานเวชระเบียนและสถิติ โรงพยาบาลวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร, 2544-2549) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร ในช่วงทารกอายุ 1-12 เดือน ในเขตอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ทั้งนี้เนื่องจากอำเภอดังกล่าวเป็นสังคมชนบท และส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม มีพฤติกรรมความเชื่อและการปฏิบัติยึดมั่นในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับ การบริโภคอาหารตามความเคยชิน มีการใช้เทคโนโลยีน้อย ยึดมั่นในสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือไม่ยอมรับวิทยาการใหม่ๆ เกรงว่าจะขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2548) ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาที่มีบุตรคนแรกและทารกขณะให้อาหารอาจแตกต่างจากมารดาที่อาศัยในสังคมเมือง ร่วมกับศึกษาปัจจัยด้านมารดาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ผลการศึกษาอาจทำให้ได้ข้อมูลขั้นพื้นฐานพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ให้อาหารและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความรู้ คำแนะนำ ที่เหมาะสมแก่มารดาที่มีบุตรคนแรกในการมีปฏิสัมพันธ์กับทารกขณะให้อาหาร อันอาจส่งผลให้มารดามีความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร และทำให้บุตรมีสุขภาพแข็งแรง และมีพัฒนาการด้านต่างๆ ที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร
2. ศึกษาปัจจัยด้านมารดาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร

คำถามการวิจัย

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารเป็นอย่างไร
2. ปัจจัยด้านมารดามีความสัมพันธ์กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาที่มีบุตรคนแรกและทารกอายุ 1-12 เดือนขณะให้อาหาร และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารที่บ้านของกลุ่มตัวอย่าง รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม 2550 ถึง เดือนธันวาคม 2550

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร หมายถึง การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบซึ่งกันและกันระหว่างมารดาและทารกขณะที่มารดาให้อาหารแก่ทารก ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบซึ่งกันและกันอย่างสอดคล้องและเหมาะสม การอุ้มหรือจัดท่าทารก การพูดคุยกับทารก ความไวต่อการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารก ภาวะอารมณ์ของมารดาและทารก ความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์หรือยุติการมีปฏิสัมพันธ์ของทารกตามการรับรู้ของมารดา ตั้งแต่ระยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เริ่มต้น ระยะกลาง และระยะสิ้นสุดของการให้อาหาร ประเมินจากแบบสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาวัยรุ่นและทารกขณะให้อาหารทารก ของไพลิน นัดสันเทียะ (2546) และการทบทวนวรรณกรรม

ปัจจัยด้านมารดาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับมารดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว การวางแผนการมีบุตร ระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตร ประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก การได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก และความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารก

ความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารก หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ทารก 1 ถึง 12 เดือน แสดงออกมาเพื่อบ่งบอกถึงความหิว อิ่ม ระยะหลับตื่น ความต้องการเล่น ความไม่สุขสบาย โดยประเมินจากแบบสอบถามความรู้สื่อสัญญาณทารกของมารดาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

มารดา หมายถึง สตรีที่คลอดบุตรเกิดมีชีพคนแรก

ทารก หมายถึง ทารกเกิดครบกำหนดที่มีอายุระหว่าง 1-12 เดือน ที่เกิดจากมารดาลำดับที่หนึ่ง การนับอายุทารกนับจากวันที่ทารกเกิดถึงวันที่ศึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved